

**ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ
ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ЧИННИК
СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
ТА САМОЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ**

М. М. ТИМОШЕНКО, кандидат економічних наук, доцент
Житомирський агротехнічний коледж
E-mail: info@zhatk.zt.ua

***Анотація.** Проаналізовано алгоритми сталого розвитку сільських територій України. Розглядаючи тенденції професійної підготовки фахівців аграрної сфери, автор зупиняється на важливості застосування нових, інноваційних технологій і методів навчання та перепідготовки, розширення знань на наукових засадах з урахуванням концепції освіти впродовж життя в ланці неперервної професійної освіти.*

Визначено пріоритетність та особливості впровадження інноваційної політики у систему практичного навчання при підготовці спеціалістів середньої ланки на прикладі Житомирського агротехнічного коледжу. Можливість використання позитивних здобутків у розвитку професійної підготовки фахівців коледжів і технікумів, може стати важливим компонентом у стійкому розвитку сільських територій та визначити прогностичні напрями їх розвитку в Україні.

***Ключові слова:** професійна підготовка, сільські території, сталий розвиток, практичне навчання, інноваційні технології*

Актуальність. Українське село завжди було точкою опори всього агросектору. Але останніми роками ситуація докорінно змінилася. Сільське населення з року в рік зменшується, з карт зникають села, а особисті селянські господарства втрачають колишні джерела прибутку. Щоб зупинити цей процес, необхідно знайти новий підхід до розвитку сільської місцевості, який включатиме, щонайменше, впровадження концепції сталого розвитку сільських територій, стимулювання підприємницької активності, диверсифікацію зайнятості сільського населення, якісного кадрового забезпечення, у тому числі середньої ланки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню проблем соціально-економічного розвитку сільських територій України приділяють увагу багато вітчизняних учених, зокрема В. Г. Андрійчук, П. С. Березівський, О. Г. Булавка, Ю. Е. Губені, М. Й. Малік, В. Я. Месель-Веселяк, О. І. Павлов, І. В. Прокопа, П. Т. Саблук, В. К. Терещенко, Л. О. Шепотько, В. В. Юрчишин та ін.

Проте ще залишилися невирішеними такі питання, як особливості відтворення і використання трудового та кадрового потенціалу сільських територій, що потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – визначити роль і значення інноваційних чинників під час підготовки молодших спеціалістів як один із вагомих напрямів розвитку сільських територій.

Вважаємо, що розв'язання глобальних економічних проблем у нашій державі необхідно починати з аграрної сфери і сільської місцевості, оскільки вони є комплексним структурним об'єктом, який посідає важливе місце в стратегії розвитку економіки країни. Разом з тим, ефективність функціонування аграрної галузі виробництва визначається готовністю фахівців усіх рівнів до професійної діяльності в сучасних умовах. Це зумовлено як динамікою соціального і науково-технічного прогресу, змінами в змісті й характері праці та суспільної діяльності людей, так і запитами ринку праці, головним з яких є компетентність і професіоналізм фахівця.

Матеріали і методи дослідження. До комплексу методів, використаних для досягнення поставленої в дослідженні мети, віднесено: загальнонаукові (аналіз, синтез, аналогія, порівняння, узагальнення), які було застосовано для аналітичного опрацювання літератури, конкретно-наукові та графічні методи.

Результати дослідження та їх обговорення. Відомо, що економічні особливості сільських територій включають їх інтелектуальний капітал та інновації (науково-технічні розробки, розвиток інформаційних систем, інтелектуальний капітал), виробничі умови (матеріально-технічне забезпечення аграрного виробництва, багатокладність сільської економіки, зайнятість сільського населення та умови праці, рівень продуктивності та оплати праці, земельні, сировинні, водні, лісові ресурси, природно-кліматичні умови), фінансове забезпечення (бюджетні асигнування, інвестиції, оподаткування, кредитування, страхування), державне регулювання (законодавчо-нормативне забезпечення, місцеве самоврядування) [8, с. 55].

Соціальний фактор визначається як домінуючий у формуванні оновленого сільського середовища, а економічна складова повинна розглядатися як інструмент досягнення поставлених цільових орієнтирів розвитку сільських територій та аграрної сфери. Досліджуючи проблеми сільських територій варто враховувати, що комплексний сільський розвиток повинен передбачати розвиток усіх функцій цих територій, зокрема соціальної, економічної, демографічної, виробничої, історико-культурної, природоохоронної і рекреаційної, фінансової та управлінської [2, с. 122].

Аграрна сфера є однією з основних системоутворюючих складових життєдіяльності України. Актуальність і перспективність дослідження професійної підготовки фахівців аграрної галузі зумовлюється також високими динамічними темпами соціально-економічного розвитку країн ЄС; розвитком аграрної галузі виробництва; структурними змінами у сфері зайнятості; процесами глобалізації; міжнародним співробітництвом та інтеграцією України в європейський освітній простір; приєднанням України до Болонського, Копенгагенського процесів; розвитком інформаційних технологій; створенням навчального середовища для сільської групи населення; створенням умов для отримання освіти за допомогою дистанційних форм навчання, дуального навчання [6, с. 154].

Останніми роками позитивні зрушення в сільськогосподарському виробництві не змогли розв'язати проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій, а навпаки їх ускладнили. Виробництво сільськогосподарської продукції та її переробка не забезпечують потреби населення в якісних продуктах харчування, особливо екологічно безпечних. Найгострішими проблемами залишаються відсутність економічного інтересу жити й працювати в сільській місцевості, мотивації до праці, наявність безробіття, трудова міграція, бідність і руйнування соціальної інфраструктури села. Сільські населені пункти поступово обезлюднюються та припиняють своє функціонування. Так, у Житомирській області за останні 25 років зникло з карти 42 сільських населених пункти, у 29 проживає до 10 чоловік. За цей самий період сільське населення області зменшилося на 221 тис., а щільність населення зменшилася з 52 осіб на 1 км² до 42 осіб.

Занепад сільських територій, зростання бідності сільських жителів зумовлені причинами й проблемами довготривалого характеру. Основними з них є: низький рівень розвитку та монофункціональність аграрного сектору, низький рівень дохідності сільськогосподарського виробництва, відсутність фінансової підтримки дрібних сільськогосподарських товаровиробників, обмеженість фінансових ресурсів місцевих бюджетів, часткове ігнорування державою специфіки регіонального розвитку сільських територій, недосконалість законодавства щодо розвитку пріоритетності села та фермерства [3, с. 64].

Поліпшення соціального й економічного становища на селі вимагає, насамперед, здійснення комплексних перетворень в аграрній сфері країни та заходів щодо підготовки сільськогосподарських підприємств та індивідуальних господарств до діяльності в умовах функціонування ринку землі, у тому числі: розробка дієвих економічних механізмів стимулювання й підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва в цінovій, кредитній, податковій політиці та відповідного інституційного забезпечення; розвиток організаційно-економічних механізмів залучення в сільське господарство інвестицій як вітчизняних, так і зарубіжних, фінансових та сервісних структур, удосконалення ринкових механізмів регулювання цін на аграрних ринках, скорочення кількості посередницьких ланок між сільськогосподарським виробником та кінцевим споживачем аграрної продукції тощо [5, с. 95].

Не менш значущою, з погляду забезпечення сталого розвитку сільських територій та самозайнятості населення, є реалізація навчальних програм щодо становлення альтернативних видів економічної діяльності на селі. Для цього необхідно більш активно залучати університети, коледжі, технікуми, професійні заклади, консалтингові компанії, дорадницькі служби та сільськогосподарські палати до підготовки фахівців сфери послуг, туризму, транскордонної співпраці, менеджменту і маркетингу, орієнтованих на роботу в сільській місцевості, створення тут інноваційних виробництв, підприємств з іноземним капіталом тощо [7, с. 3].

Варто також погодитися з алгоритмом сталого розвитку сільських територій України, ґрунтованим на реалізації наступних завдань: формування патріотичної, креативної, сильної в новаторській діяльності села особистості, людини, освіченої, професійної, яка зможе дати нові, сучасні, основані на традиційних цінностях ідеї, виховання в українському дусі; удосконалення діяльності культурних, духовних, освітніх, просвітницьких закладів сільських громад, засноване на спільних інтересах, залученні більшої кількості людей до спільної праці на ниві сталого розвитку сільських територій; відновлення та сприяння розвитку родових садиб на селі, виховання любові до землі як джерела життя суспільства, особливо на території України, яку здавна іменують “житницею Європи”, любові до праці та сільського господарства, що дасть змогу в майбутньому спричинити зворотній до урбанізації процес – часткову субурбанізацію [1, с. 44].

Крім того, заслуговує на увагу точка зору щодо необхідності зміни сучасної парадигми освіти, яка полягає у насиченні знань кожного фахівця глибоким розумінням причинно-наслідкових взаємозв'язків і залежностей між діяльністю людини та її природним середовищем. У процесі навчання студенти мають усвідомлювати, що концепція сталого розвитку, як єдино можлива стратегія розвитку цивілізації, потребує гармонізації економічних та екологічних інтересів. Тільки спеціалісти, озброєні новими знаннями про взаємозалежність природної та економічної систем і новим еколого-економічним мисленням, спроможні забезпечувати сталий розвиток суспільства та його окремих регіональних складових.

Таким чином, сталий розвиток сільських територій України нині повинен бути основним пріоритетом економічної політики нашої держави, який має забезпечуватися на основі активізації несільськогосподарських видів економічної діяльності в селах, розвитку їхньої інфраструктури, підвищення ефективності використання наявних тут природних і трудових ресурсів, формування інноваційних підходів до нарощування соціально-економічного потенціалу сільських територій відповідно до принципів європейської інтеграції [4, с. 184].

Головним завданням навчального закладу є підготовка студентів до сучасного життя, тобто формування в них необхідних професійних компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчальних дисциплін для якісного проведення практичної підготовки. Застосування інтегрованих технологій та інтерактивних форм і методів навчання, якісна практика сприяють формуванню навичок і вмінь студентів, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, активної їх взаємодії. В умовах сьогодення нам необхідно найефективніше організувати практичну підготовку студентів для того, щоб наш майбутній випускник був не тільки конкурентоспроможним, а й мав мотивацію до подальшого самовдосконалення.

Відомо, що практична підготовка – це основа підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст». Навчальними планами передбачається майже 60% часу на проведення практичних занять.

Практичні заняття, навчальна, виробнича технологічна та переддипломна практики в структурі навчальних планів передбачають оволодіння студентами ґрунтовних професійних умінь за фахом, закріплення теоретичних знань зі спеціальності. Головна мета практичного навчання, як для викладачів, майстрів виробничого навчання, так і для студентів, повинна мати такі чинники: оволодіння сучасними формами і методами організації праці; формування професійних вмінь і навичок, необхідних для прийняття самостійних рішень; вибір та реалізація найефективніших та якісно можливих рішень; модернізація матеріально-технічної бази й техніки; постійне оновлення своїх знань і творче застосування їх у практичній діяльності.

Під час виробничих практик наші студенти мають можливість вивчати традиції кращих колективів, їх форми і методи роботи та випробовувати свої здібності практично проявивши їх, тобто зробити перші кроки шлях формування висококласного спеціаліста в конкретній галузі.

Незважаючи на продовження негативних тенденцій зниження можливостей і ефективності організації та проведення практичної підготовки студентів на виробництві, ми відмовилися від практик на підприємствах-банкрутах. Упродовж останніх років коледж переглянув та уклав нові договори про співпрацю з підприємствами та організаціями різних галузей господарювання з високим рівнем сучасних технологій та ефективності.

Так, для спеціальності «Агроінженерія» це такі підприємства, як: ПП «Галекс Агро», корпорація «Сварог Вест Груп», АФ «Брусилів», ПСП «Бігунське», АФ «Єрчики» (35 господарств), для спеціальності «Агрономія» підприємства – СФГ «Шар», ФГ «Кавецького», ПАТ «Аграрні системні технології», ТОВ «Райз Полісся» (також 35 господарств), «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» – ТОВ «ЖЗМК, ПАТ «Житомиробленерго» (21 установа), спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» – ПАТ «Житомиргаз», ДП «Житомирводоканал» (12 установ). На цих підприємствах студенти проходять інтеграційні практичні заняття. Особливо їх вражає коли ці колективи очолюють наші випускники. Тут є повне розуміння проблем. Значний професійно-практичний досвід отримують студенти IV курсу відділення «Агроінженерія» під час практичних занять із навчальних практик «Технічний сервіс в АПК», «Експлуатація машин і обладнання», «Ремонт машин і обладнання» в с. Парипси Попільнянського району на сільськогосподарському підприємстві ТОВ «Аграрні системні технології».

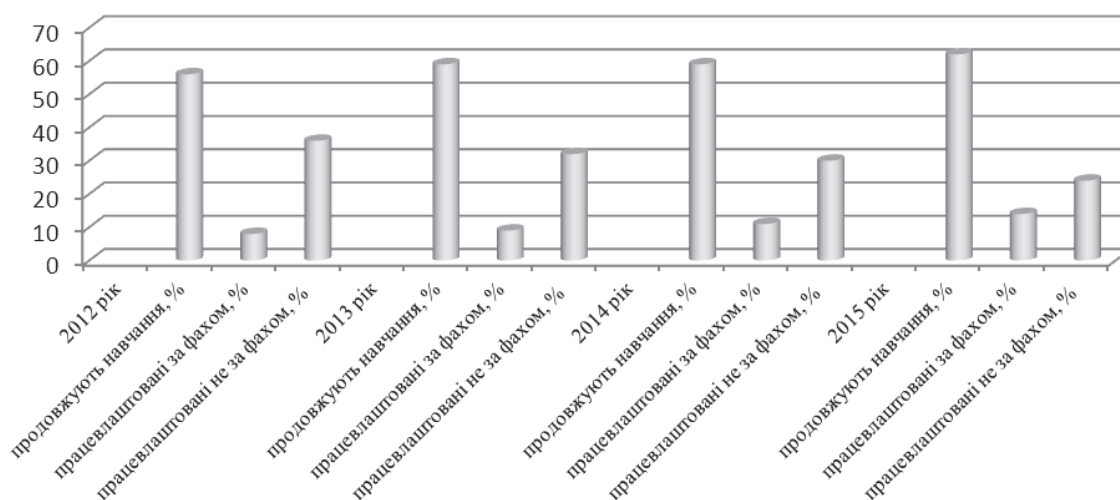
Спеціалісти демонструють студентам структуру підприємства, увесь машинно-тракторний парк сучасної техніки та особливості її регулювання, обов'язки інженерно-технічної служби, а також передові технології виробництва сільськогосподарських культур, технології технічного обслуговування та ремонту техніки. Для забезпечення технологій виробництва сільськогосподарських культур підприємство використовує сучасну техніку фірм VADERSTAD, AMAZONE, KINZE, CASE, CLAAS. Студенти мають можливість працювати на сучасних зернозбиральних комбайнах під час збору врожаю пізніх зернових. Щорічно студенти та

викладачі коледжу відвідують Міжнародні агровиставки, беруть участь у роботі бізнес-семінарів із обміну сільськогосподарським досвідом, із захопленням спілкуються з представниками компаній-виробників. Приділяємо особливу увагу практичним навичкам.

Так, під час навчання у коледжі студенти отримують робітничі професії зі спеціальностей: «Агроінженерія» – «Тракторист-машиніст» категорій «А1», «А2», «В», «Д», «Водій» категорій «В», «С»; «Агрономія» – «Тракторист-машиніст» категорій «А1», «А2», «В», «Д», «Водій» категорій «В», «С»; «Садовод»; «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» – «Електромонтер». І це дає свої результати.

Під час проведення щорічного незалежного тестування в Он-лайн режимі за ініціативи Державної установи «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта», студенти випускних груп показують високі результати. Відповідно до результатів незалежного моніторингу знань студентів ОКР «молодший спеціаліст», студенти спеціальностей отримали найвищий середній бал: «Експлуатація та ремонт машин і обладнання агропромислового виробництва» – (4,87); «Монтаж обслуговування та ремонт електротехнічних установок в агропромисловому комплексі» – (4,86); «Фінанси і кредит» – (4,65); «Економіка підприємства» – (4,5).

Значна кількість наших студентів продовжує своє навчання в аграрних закладах області та України (див. рисунок).

Динаміка працевлаштування випускників ЖАТК з 2012 до 2015 н. р.

Зусилля адміністрації та всього педагогічного колективу спрямовані на створення власної бази з практичного навчання, адже наш навчальний заклад має для цього чимало необхідного. У коледжі успішно функціонує навчально-виробнича майстерня із сучасним обладнанням (підйомниками, мультимарочним автосканером, підйомними кранами тощо), де здійснюється сервісне обслуговування, діагностика й ремонт сучасної техніки. У 2016 р. проведено переоснащення шиномонтажного

відділення, для якого закуплено обладнання Чеської фірми Ferdus та встановлено навігаційні системи GPS на сільськогосподарську техніку.

Для покращення практичного навчання, поряд із відповідним матеріально-технічним забезпеченням, дуже важливим є кадрове забезпечення. Чи варто тут наголошувати, що постійне підвищення професійних якостей педагогів і майстрів є одним із головних завдань навчального закладу. А стажування на виробництві – обов'язкова умова. Навчальний процес у коледжі забезпечує 131 науково-педагогічний працівник. Серед них мають вищу категорію – 60, викладачів-методистів – 31, 2 доктори наук, 18 кандидатів наук, 11 наших викладачів є аспірантами. Успішно здійснюється стажування викладачів на підприємствах: ТОВ «ОПАД», ФГ «Мрія», ДП «Нова Перемога», СТОВ «Зоря Полісся» та в Німецькому аграрному центрі, що дає змогу підвищити практичні навички викладачів.

Діяльність педагогічного колективу спрямовується на забезпечення підвищення професійно-практичної підготовки фахівців. Посилюються партнерські зв'язки з роботодавцями, із залученням їх до формування змісту освіти, відповідно до конкретних умов та потреб виробництва, проводяться практики студентів на підприємствах, які мають потребу у випускниках відповідних спеціальностей. Продовжуємо пошук шляхів міжнародного співробітництва з вузами і підприємствами для практичного навчання та стажування.

Отже, застосування інтеграційних форм та методів при проведенні якісного практичного навчання студентів сприятиме налагодженню взаєморозуміння й поліпшенню співпраці викладачів, студентів та колективу підприємства, де проходить практика, дає можливість ширше використовувати потенційні можливості навчання та розвивати здібності студентів. Інтеграція та інновація – необхідні умови сучасного навчального процесу, їх реалізація в коледжі уможливить перехід на новий рівень розвитку, адже мета інтеграції та інновації одна – розвинена, креативна, професійна, здібна до творчого пошуку та змін особистість.

Список літератури

1. Гайдуцький П. І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території / П. І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 43–48.

2. Кропивко М. Ф. Організація державного та самоврядного управління розвитком сільських територій / М. Ф. Кропивко // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матер. VII річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К. : Либідь, 2005. – С. 120–123.

3. Кудла Н. Багатофункціональний розвиток сільських територій: від базових ідей до активізації місцевого підприємництва / Н. Кудла // Економіка України. – 2008. – № 1 (554). – С. 62–71.

4. Месель-Веселяк В. Я. Реформування аграрного сектора України (результати, проблеми) / В. Я. Месель-Веселяк // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матер. VII річних

зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К. : Либідь, 2005. – С. 182–189.

5. Прокопа І. В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій / І. В. Прокопа // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матер. 233 VII річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К. : Либідь, 2005. – С. 94–99.

6. Розвиток сільських територій в системі інтеграційних пріоритетів України : монографія / НАУ України. – Львів, 2012. – 216 с.

7. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К. : Таксон, 2002. – С. 3.

8. Руснак А. В. Напрями удосконалення управління зайнятстю на селі / А. В. Руснак // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 4. – С. 54–56.

References

1. Haiduts'kyj, P. I. (2005). "On main principles of reforming the system of state support for agriculture and rural areas", *Ekonomika APK*, 11, 43–48.

2. Крорувко, М. Ф. (2005). "The organization of national and local development management Rural", *Sotsial'no-ekonomichni problemy rozvytku ukrains'koho sela i sil's'kykh terytorij: mater. VII richnykh zboriv Vseukrains'koho konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarynykiv*, Kyiv, Lybid', 120–123.

3. Kudla, N. (2008). "Rural development from basic ideas to enhance local entrepreneurship", *Ekonomika Ukrainy*, 1 (554), 62–71.

4. Mesel'-Veseliak, V. Ya. (2005). "Reform of the agricultural sector Ukraine (results, problems)", *Sotsial'no-ekonomichni problemy rozvytku ukrains'koho sela i sil's'kykh terytorij: mater. VII richnykh zboriv Vseukrains'koho konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarynykiv*, Kyiv, Lybid', 182–189.

5. Prokopa, I. V. (2005). "Social aspects of rural development" *Sotsial'no-ekonomichni problemy rozvytku ukrains'koho sela i sil's'kykh terytorij : mater. 233 VII richnykh zboriv Vseukrains'koho konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarynykiv*, Kyiv, Lybid', 94–99.

6. Rozvytok sil's'kykh terytorij v systemi intehratsiynykh priorytetiv Ukrainy: monograph (2012) [Development of rural areas in the system integration priorities of Ukraine] NAU Ukraine, L'viv, 216 p.

7. Finikov, T. V. (2002). "Modern higher education: global trends and Ukraine", Kyiv, Takson, 3.

8. Rusnak, A. (2012). "Fields of improving the management of rural employment", *Vestnik Berdyansk University of Management and Business*, 4, 54–56.

ИННОВАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ В ПОДГОТОВКЕ МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ КАК ВАЖНЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ И САМОЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ

М. М. Тимошенко

Аннотация. Проанализированы алгоритмы устойчивого развития сельских территорий Украины. Рассматривая тенденции профессиональной подготовки специалистов аграрной сферы, автор

останавливается на важности применения новых, инновационных технологий и методов обучения и переподготовки, расширения знаний на научных принципах с учетом концепции образования на протяжении жизни в звене непрерывного профессионального образования.

Определена приоритетность и особенности внедрения инновационной политики в системе практического обучения при подготовке специалистов среднего звена на примере Житомирского агротехнического колледжа. Возможность использования положительных достижений в развитии профессиональной подготовки специалистов колледжей и техникумов может стать важным компонентом в устойчивом развитии сельских территорий и определить прогностические направления их развития в Украине.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, сельские территории, устойчивое развитие, практическое обучение, инновационные технологии

INNOVATIVE COMPONENT IN THE TRAINING OF JUNIOR SPECIALISTS AS AN IMPORTANT ECONOMIC FACTOR FOR SUSTAINABLE RURAL DEVELOPMENT AND SELF-EMPLOYMENT OF POPULATION

M. M. Tymoshenko

Abstract. *The article deals with analyzes of the algorithms of sustainable rural development in Ukraine. Considering the purpose of trend of professional training in agrarian sphere, the author determines the importance of the use of new, innovative technologies and methods of training and retraining, increasing knowledge on scientific principles taking into account the concept of lifelong learning in the link of continuous professional education.*

It is spoken in detail about priorities and characteristics of innovative policy system of practical training in the preparation of mid-level professionals for the example on the Zhytomyr Agrotechnical College. Attention is paid to the ability to use positive achievements in the development of professional preparation of specialists' from colleges and technical schools may be an important component in in sustainable development of rural areas and to determine the prognostic directions of the development in Ukraine.

Keywords: *professional training, rural development, practical training, innovative technologies*